

С Т А Н О В И Щ Е

за дисертационния труд за получаване на
образователната и научна степен „Доктор“

в професионално направление: 3.1 Социология, антропология и науки за културата

Научна специалност: Социология

ЮЗУ „Неофит Рилски“

Катедра „Социология“

Тема на дисертационния труд:

Процесите на социализация в българското училище в дигитална среда

Докторант: Мария Мигленова Матеева-Павлова

Научен ръководител: проф.д.н Валентина Миленкова

1. Данни за докторанта и докторантурата

Докторантката Мария Мигленова Матеева-Павлова е зачислена като редовен докторант на 09.01.2017, в направление „Социология“ на ЮЗУ „Неофит Рилски“. Тя е магистър по социология и политически маркетинг. Положила е необходимите изпити по специалността, език и компютри и има изискуемите 180 кредита, с което е изпълнила образователната си програма заложена в индивидуалния план. Има четири публикации по темата на дисертацията.

2. Данни за дисертацията и автореферата

Дисертационният труд е в обем 196 стандартни страници. В структурно отношение трудът е разпределен в увод, в който са формулирани актуалност и значимост на изследвания проблем, методология, авторска теза, задачи и цели, четири глави, всяка от които има раздели и подраздели със съответните изводи, приложения и заключение, което представлява обобщение на целия дисертационен труд. Използвани са 46 заглавия от

български и 60 от чуждестранни автори, както и 79 онлайн източника. Актуалността на темата е безспорна, защото образованието е в центъра на гражданската и функционалната грамотност на човека през XXI век, а настъпващите промени в социума в следствие на дигитализацията са уникални по обхват и масов ефект.

Авторефератът е в обем от 36 страници, пресъздаващ адекватно съдържанието на труда. Очертани са приносните моменти и са изброени съответните публикации по темата на дисертацията.

С първа глава е зададена теоритичната и концептуална рамка на изследването, а комплексните проблеми на социализацията са структурирани през призмата на **различни теории**, показвайки добрата информираност на докторанта за тях: като **процес на интериоризация** (жизнено необходима за обществото); като процес на **социално взаимодействие** (предаване и усвояване на социален опит и интерактивен процес); като **процес на социално научаване** (засегнати са практическите аспекти на социализацията); като **формиране на ролева структура на личността** (използва се понятието на Мийд “социалната личност”, като социализиран вариант на индивидуалната личност); като **социална конструкция на реалността** през призмата на очертаните от Вебер две насоки на социализация – *комунотерна* и *социетерна*, доколкото развитието на социализацията в модерното общество според Вебер е преход от първата към втората.

Разгледани са стадиите (първична и вторична социализация), през които минава социализацията, както и образователните институции като среда за формиране на индивидите и на социален опит. Темата за социализацията е разгледана в и чрез образованието, което е ключово за интеграцията в социалните структури, чрез утвърждаване на система от норми и модели, която детето трябва да усвои и възприеме. Подробно е разгледана институцията училище през различни исторически периоди (килийно, взаимно училище, девическо), за да се очертае спецификата му за българската действителност и образователна среда (приложени са статистически данни за броя на училищата в България), както и като социален институт и вид организация, имаща за предмет на дейност социализацията на личността чрез обучение и възпитание. Като преход към дигиталните технологии е разгледан термина *образователни технологии*, чиято цел е да подобри ефективността на образователните технологии. базирани на концепциите за

кооперативното учене (cooperative learning), колаборативното учене (collaborative learning), електронното учене (e-learning), дигиталната грамотност (digital literacy). Анализът показва компетентно използване на категориалния апарат, умение на докторантката да разсъждава и да формулира нови аспекти и насоки за изследване. Така например интегрирането на ИКТ в образованието удачно е свързано с изискванията на обществото, потребностите на икономиката при набиране на работна сила и процеса на технологизиране, защото те са част от т.нар „подход за възможностите“ (компетентностите) и водят до т.нар. „пропаст на домашното“ (homework gap), когато недостатъчния достъп до мрежата за подготовка на домашни или презентации намалява шансовете на детето за високотехнологична работа в бъдеще.

Анализът на залегалите в полустандартизираните интервюта основни „социални лостове“ (компютърна грамотност и обучение, осигуряване на достъп до компютри и интернет в къщи и училище), както и на основните социални актьори, подчертават значението им за общество, което върви в посока на дигитално изравняване. Докторантката много добре е открила как включването на новите технологии открива както стратегически възможности (стимулира изграждане на дигитална грамотност), така и създава основни предизвикателства свързани с качеството на образование: „модерната необразованост“ на индивидуално и социално равнище, дигитално неравенство и дигитално изключване (образователна бедност), кибер тормоза, който като негативен ефект все още се подценява. Нейният труд поставя важни въпроси засягащи равенството като компонент на общественото битие: какво е социално научаване и предаване на опит в дигиталния свят, могат ли съвременните информационни технологии да се разглеждат като нов социален инструмент за изравняване (под нови информационни технологии има предвид достъп до интернет, широколентов достъп, планшети, смартфони).

Позоваването върху редица европейски документи показва добро познаване на европейските образователни, регионални и секторни политики. Анализирани европейският план в подкрепа на дигиталното образование, с оглед бъдещите тенденции свързани с електронното обучение. Европейската онлайн платформа за училищно образование (School Education Gateway) проследява измеренията на дигитализирането в български условия, като докторантката добре е очертала нейната специфика и съпътстващите я трудности и

проблеми (липса на гъвкавост, остарели учебни програми, намаляваща способност за критично мислене и анализ). Тази невъзможност на държавата за справяне с дигитализираното обучение се превръща в механизъм за свиване на функцията образование в обществото. В представения доклад (DESI) на Европейската комисия за нивото на дигитализация, структуриран в 5 глави, се вижда че в измерението на човешкия капитал България напредва бавно. Направен е извод за необходимостта от използване на европейски проекти и финансиране за подобряване на компетентностите и качеството на живот, т.е за използването на дигитализацията като инструмент за социално подобрене .

3. Научни приноси на докторанта:

Предложен е интересен изследователски подход - темата за дигитализацията да се представи чрез образователната социализация , като се демонстрира обвързаността на двата процеса.

Анализът на социализацията е направен през призмата на различни теории, което дава възможност да се очертаят авторските подходи и да се изведе ролята на образованието като ключово за социалната интеграция, както и да се проследят етапите и агентите на социално формиране.

Очертани са основни характеристики на институциализацията на образователната система в нейната диверсифицирана вертикална и хоризонтална вариативност и процесите на дигитализация, протичащи в нея, открити са спецификите за българските условия, които да послужат като български принос към Европейския план за действие на цифровото образование.

Направено е авторско емпирично изследване, което проследява състоянието на дигитализацията на българското образование и на базата на полустандартизирано интервю, верифицира основната теза на дисертацията. Анализирани резултати от проучването са представени в графичен и табличен вид, което нагледно демонстрира научно-приложната стойност на труда.

Емпирично анализирани са нивото на дигитални умения на учениците и степента на застъпеност на специфични методи и подходи, свързани с дигитализацията в работата на

учителите, като са изведени необходими препоръки.

4. Заключение:

Докторантката умело е съчетала проблема за културата на „дигитално родените“ и ценностите на образованието, демонстрирайки задълбочени теоритични знания и способност за самостоятелно научно изследване свързано с дигитализацията, като фактор повишаващ дигиталните умения и култура на учениците и активизиращ ролята на учители и родители. Дисертационният труд има нужните достойнства и оригинален принос.

Препоръка – въз основа на авторовото изследване и анализ на резултатите да се изготвят препоръки, които да се предоставят на МОН във връзка с работата по стратегията за изкуствен интелект и за образованието 2030.

Уверено давам своята положителна оценка за присъждане на научната и образователна степен „Доктор“ на Мария Мигленова Матеева-Павлова, по професионално направление 3.1 Социология, антропология и науки за културата, научна специалност: Социология.

28.02.2020

проф.д.ф.н Богдана Тодорова

София